

Henri Werner Engström

NUOREN HYVINVOINNIN TUKEMINEN AVOHUOLLON TUKITOIMILLA

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeatutkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkintonimike	Aika
Henri Engström	Yhteisöpedagogi (AMK)	Maaliskuu 2021
Opinnäytetyön nimi		
Nuoren hyvinvoinnin tukeminen avohuollon tukitoimilla		39 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja		
Familiar Oy		
Ohjaaja		
Katja Komonen		
Tiivistelmä		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on taustoittaa, miten avohuollon tukitoimilla pystytään tukemaan nuorten hyvinvointia. Tässä työssä pyritään selvittämään avohuollon työntekijöiden näkemyksiä siitä, miten avohuollon tukitoimet tukevat nuorten hyvinvointia ja mitkä ovat mahdollisia kehityskohteita. Avohuollon palvelut voivat parhaimmillaan olla voimaannuttava toimi nuorille, joilla on omassa elämässään haasteita ja tarvitsevat siinä tukea. Valitettavasti THL:n lastensuojelutilastojen mukaan lastensuojeluilmoitukset ovat olleet kasvussa jo vuodesta 2016 lähtien, joten lastensuojelun eri toimien kehittäminen on ajankohtaista. Tässä työssä aiheeseen perehdytään lastensuojelulain ja aiempien tutkimusten avulla sekä tarkastellaan aihetta avohuollon työntekijöiden näkökulmasta.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin analysoimalla olemassa olevaa kirjallisuutta ja siten ymmärtämällä lastensuojelun monitasoisuutta, sekä monimutkaisuutta. Teorian pohjalta luotiin kyselytutkimus, joka toteutettiin Webropol -kyselynä joulukuun 2020 ja tammikuun 2021 välillä. Kyselytutkimuksen vastaajat ovat avohuollon tukihenkilötoiminnan parissa työskenteleviä toimeksiantajayritys Familiar Oy:n työntekijöitä. Familiar Oy on yksi Suomen johtavista yksityisistä lastensuojelupalveluiden tarjoajista.</p> <p>Lastensuojelussa määritetään lapsen etu ja toiveet tulee huomioida yksilöllisellä tasolla. Vaikka lastensuojelun palveluita tarjotaan jo monipuolisesti, tähän työhön toteutettu kyselytutkimus tuo ilmi, että kehitettävää vielä on. Tukihenkilötoiminnan kehittämisellä, tässä tapauksessa työntekijöiden näkökulmasta, voitaisiin entisestään edesauttaa nuorten hyvinvointia. Parhaimmillaan tuloksista hyötyvät julkinen sektori, yksityiset palveluntarjoajat, alan opiskelijat sekä muut aiheesta kiinnostuneet.</p>		
Asiasanat		
avohuolto, tukihenkilö, lastensuojelu, sosiaalityö, nuorisotyö, nuoret, hyvinvointi, tukitoiminnot		

Author (authors)	Degree	Time
Henri Engström	Bachelor of Humanities	March 2021
Thesis title Supporting the well-being of young people through community care support measures		
Commissioned by		39 pages 5 pages of appendices
Familiar Oy		
Supervisor		
Katja Komonen		
Abstract <p>The objective of the thesis was examining how non-institutional social care's support measures can support the well-being of young people. The intention was to explore the views of the workers in the field, and especially how non-institutional social care supports youths' well-being and how it can be improved. At its best, these services can be very empowering for the adolescents facing difficulties in life and are in need of support. Unfortunately, according to the Finnish institute for health and welfare, child protection notifications have been increasing since 2016, therefore it is very relevant to develop childcare services. In this paper, the topic was examined by studying existing research papers and the Finnish social care laws, as well as conducting a survey to better understand the perspective of the employees in the field.</p> <p>The study was conducted by analysing existing literature and to gain an understanding of the diversity and complexity of child protection (in Finland). Based on the theory, a Webropol survey was designed, and it was distributed to the employees of Familiar, who work with these supporting measures. Familiar Oy is one of the leading private organizations in the field of social care and child protection in Finland. Responses were collected during December 2020 and January 2021.</p> <p>In child community care, the child's benefit is determined, and their individual wishes should be catered to. Although there are multiple services existing, it was found that there is still room for improvement. By developing the community care services, the wellbeing of children and adolescents could also improve. These results may benefit the public sector, the private sector, social care students, and everyone who is interested in this theme.</p>		
Keywords non-institutional social care, community care, child protection, social work, youth work, well-being of adolescents, community care supporting measures		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELU SUOMESSA.....	6
2.1	Lastensuojelu ilmiönä	6
2.2	Lastensuojelun asiakkuus.....	10
2.3	Lastensuojelun tukitoimet	10
2.4	Lastensuojelun jälkihuolto.....	11
3	NUORTEN HYVINVOINTI	13
3.1	Hyvinvointi käsitteenä	13
3.2	Hyvinvointi ilmiönä	13
3.3	Suomalaisnuorten hyvinvointi.....	15
3.4	Sukupuolten väliset erot	16
3.5	Lastensuojelun piirissä olevien nuorten hyvinvointi.....	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
4.1	Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko	18
4.2	Tutkimuskysymykset.....	18
4.3	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä	19
4.4	Aineistonkeruuprosessi.....	19
4.6	Aineisto ja analyysimenetelmä	20
5	TULOKSET	20
5.1	Taustatiedot	21
5.2	Näkemykset avohuollon tukihenkilötoiminnan roolista nuorten hyvinvoinnin tukemisessa.....	22
5.3	Nuorten hyvinvoinnin edistämisen keskeiset tekijät	24
5.4	Avohuollon tukihenkilötoiminnan kehittämistarpeet.....	26
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	29
	LÄHTEET.....	37
	Liite 1: Aineiston keruussa käytetty kysely.....	40
	Liite 2: Yhteistyö tahot nuoren hyvinvoinnin tukemiseksi.....	43
	Liite 3: Kokemus tärkeimmästä kehityskohteesta tukihenkilötoiminnassa.....	44

1 JOHDANTO

Lastensuojelussa keskeinen periaate on nuoren ja hänen huoltajiensa tukeminen kasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan (2020) mukaan avohuollon tukitoimien pitää olla lapsen edun mukaista ja huolenpidon toteuttamiseksi sopivia, mahdollisia ja riittäviä. Avohuollon tukitoimia täytyy järjestää viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Tämä työ pyrkii selvittämään yhden avohuollon tukitoimen, eli tukihenkilötoiminnan tämänhetkistä tilaa, sekä mahdollisia kehityskohteita. Aihe valikoitui poikkeuksellisesti työntekijöiden näkökulmasta, jotta se avaisi lukijalle, miten kehittää nykyistä tukihenkilötoimintaa alalla työskentelevien mielipiteet huomioiden.

Tässä opinnäytetyössä paneudutaan lastensuojelun tavoitteisiin ja periaatteisiin sekä siihen, miten näitä palveluita järjestetään. Opinnäytetyössä paneudutaan myös nuoren hyvinvointiin. Lähtökohtaisesti pyritään keräämään tietoa, miten avohuollon tukitoimilla pystytään tukemaan nuorten hyvinvointia mahdollisimman tehokkaasti ja toimivasti. Tietoa kerätään myös Familiar Oy:lle teetetävän kyselytutkimuksen avulla.

Opinnäytetyön tilasi Familiar Oy, joka on yksityinen lastensuojelupalveluiden tuottaja. Familiar Oy:n kanssa yhdessä toteutettu kyselytutkimuksen avulla on pyritty hahmottamaan, miten nuoren hyvinvoinnin jatkuvuus saataisiin mahdollistettua. Yhteistyö tilaajayrityksen kanssa tekee tukihenkilötoiminnasta helpommin lähestyttävämmän varsinkin, kun tämän työn tarkoituksena on ymmärtää tätä avohuollon osiota juuri työntekijän näkökulmasta. Tarkoituksena on kerätä avohuollon tukihenkilötoiminnassa työskenteleviltä monipuolisia näkökulmia tämänhetkiseen tilanteeseen tukihenkilötoiminnasta, kokevatko he työn merkitykselliseksi nuoren hyvinvoinnin kannalta ja mitkä ovat keskeisiä kehityskohteita. Aineisto koostuu Webropol-kyselystä, joka lähetetään Familiar Oy:n tukihenkilötoiminnassa työskenteleville. Kyselyyn vastasi 19 työntekijää.

Toivottavaa olisi myös löytää sellaisia kehityskohteita, joita ei ole toteutetussa kyselytutkimuksessa esitetty tai olemassa olevassa kirjallisuudessa mainittu.

Mitkä ovat vuoden 2021 suurimmat haasteet tukihenkilötoiminnassa nuoren hyvinvoinnin jatkuvuuden turvaamisen kannalta?

Seuraavaksi syvennyttään lastensuojeluun ja nuorten hyvinvointiin lastensuojelulain, sekä muun olemassa olevan kirjallisuuden avulla. Kirjallisuuskatsauksen ja teorian ymmärtämisen jälkeen työ keskittyy tutkimusmenetelmiin, kyselytutkimuksen laatimiseen, toteuttamiseen ja tulosten analysointiin. Lopuksi verrataan tuloksia aiempaan tutkimustietoon ja pohditaan mahdollisia muita aiheeseen liittyviä tutkimuskohteita.

2 LASTENSUOJELU SUOMESSA

Tässä luvussa syvennyttään olemassa olevaan tutkimustietoon koskien lastensuojelua Suomessa. Ensiksi määritellään lastensuojelu ilmiönä, jonka jälkeen siirrytään tutkailemaan lastensuojelussa käytössä olevia tukitoimia. Määrittelyssä paneudutaan pitkälti lastensuojelulain sisältöön.

2.1 Lastensuojelu ilmiönä

Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Viranomaisella on kuitenkin velvollisuus tarvittaessa tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Lastensuojelulaissa korostetaan, että yhteiskunnan on pyrittävä tukemaan vanhempia kasvatuksessa ja tarjottava perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Tilanteen vaatiessa lapsi ja perhe tulee ohjata lastensuojelun piiriin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen turvallinen kasvuympäristö, monipuolinen ja tasapainoinen kehitys ja erityinen suojelu. Lastensuojelulain (1. § 2. mom.) mukaan:

—vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, mutta lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävissään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain, sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia.

Lastensuojeluna nähdään laissa lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan asiakassuunnitelman tekemisen kautta, sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lisäksi lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun sisältyy lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto, sekä niihin liittyvät sijais- ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 3 §)

Lastensuojelulain pykälä (3a.) mukaan ”lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.” Lastensuojelu on monitasoista ja ideaalitalanteessa se ulottuu lapsen ja nuoren kaikkiin elämän osa-alueisiin ja on jatkuvaa. Lastensuojelusta on siis vastuussa kunta, jonka tehtävänä on varmistaa riittävät ja monipuoliset lastensuojelun olosuhteet.

Lastensuojelu pyrkii puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin joihin lapsi ja hänen perheensä mahdollisesti kohtaavat. Lastensuojelun keskeisinä periaatteina nähdään, että lapsen etua arvioidessa kiinnitetään huomiota tasapainoiseen kehittymiseen, hyvinvointiin sekä ihmissuhteisiin. Lapsella on oltava mahdollisuus saada ymmärrystä ja hellyyttä ikä ja kehitys huomioiden. Lapsen toiveita tulee kunnioittaa esimerkiksi koulutusta päätättäessä, hänelle tulee taata turvallinen kasvuympäristö sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Lapsella tulee myös olla mahdollisuus saada vastuullista tukea itsenäistymisessä ja kasvun kehittymisessä. Lapselle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua itseään koskeviin asioihin. Nykypäivänä tähän kiinnitetään erityistä huomiota. Arvioimisessa pyritään myös huomioimaan lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. (Lastensuojelulaki § 4. mom.)

Lastensuojelulain § 11. momentin mukaan ”kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laa-

juudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Kunnassa lastensuojelun toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä vastaa sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaava toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on lastensuojelua järjestäessään oltava tarvittaessa yhteistyössä kunnan eri hallintokuntien, muiden viranomaisien, samoin kuin muiden kuntien ja kuntayhtymien sekä muiden palveluja järjestävien yhteisöjen ja laitosten kanssa riittävien, sekä tarvetta vastaavien palvelujen järjestämiseksi ja asiantuntemuksen turvaamiseksi kunnassa.”

Lastensuojelu voidaan tiivistää osaksi perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä, jonka tarkoituksena on vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneiden lasten tukeminen, ongelmista selviytyminen, sekä tukea lasta kasvamaan ja kehittymään tasapainoiseen elämään. Kuten äsken mainituista lakipykälistä huomattiin, lastensuojelun tulee toiminnoillaan pyrkiä tukemaan lapsen persoonallisuuden, fyysisten sekä psyykkisten ominaisuuksien kehittymistä mahdollisimman tasapainoisesti. Laajemmin tarkastellessa lastensuojeluun kuuluu myös lasten ja perheiden taloudellista tukemista ja asumisen tukemista. Keskeistä ovat myös julkiset palvelut, kuten neuvola, päivähoido ja koulu. (Mikkola 2004, 61–76).

Myös nuorten elinolojen kehittäminen ja turvaaminen on tärkeää. THL tutkii nuorten elinoloja, hyvinvointia sekä terveys- ja hyvinvointieroja. Vaikka nuorten hyvinvointi on parantunut Suomessa 2000-luvulla, eriarvoisuus on silti edelleen kasvava ongelma. Erot näkyvät esimerkiksi eri koulutusryhmien, sukupuolten sekä erilaisten perhetaustojen välillä. Nuorisotutkimusneuvottelukunnan, Nuorisotutkimusverkoston ja THL:n yhteishanke on tuottanut Nuorten elinolot 2018-vuosikirjan. Vuosikirja tarkastelee monitieteisesti nuorten palveluja, palvelukokemuksia, palveluissa rakentuvia suhteita, sekä palvelujen kohtaamattomuutta. Vuosikirja koostuu nuorten elinoloja kuvaavasta tilasto-osuudesta sekä asiantuntija-artikkeleista. (THL, Nuorten elinolot ja hyvinvointi, 2020)

Lastensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisia ovat opetustoimi, poliisitoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto, sekä lasten päivähoido, rikosseuraamusvirasto, palo- ja pelastustoimi, sosiaalitoimi, koulutuksen tai opetuksen järjestäjä, seurakunta tai jokin muu uskonnollinen yhdyskunta, vastaanottokeskus tai järjestelykeskus,

häätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, sekä koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittavat työntekijät ja terveydenhuollon ammattihenkilöt. Nämä henkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle. Pahoinpitelytilanteissa puolestaan ilmoitus on tehtävä suoraan poliisille. (Lastensuojelulaki § 25. mom.)

Lapsen etu ja oikeus erityiseen suojeluun kuuluu YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, johon Suomi vahvisti liittymisensä vuonna 1991. Tämä antaa puitteet sille, miten lapsen etu ja erityinen suojelu ymmärretään. Kun lapsen elinolosuhteet eivät vastaa lapsen tarpeita, eikä täten lapsen etu toteudu niin kuin sen kuuluisi, on yhteiskunnalla oikeus puuttua lapsen elämään. Tulee kuitenkin muistaa, että lastensuojelussa ei ole yhtä oikeaa tapaa toimia, vaan asioita kuuluu aina käsitellä yksilökohtaisesti. (Puonti & ym. 2004.)

Lastensuojelu on ollut osana suomalaista yhteiskuntaa jo pitkään ennen 1990-lukua. Itse asiassa 1800-luvun tehdaslait käynnistivät toimet lasten suojelemiseksi. Ensimmäinen virallinen lastensuojelulaki laadittiin jo vuonna 1936, mutta se uudistettiin läpikotaisin 1984. Kuten *Lastensuojelu tänään 2004* kirjasakin todetaan, on toivottavaa, että lastensuojelulakia päivitetäisiin ja uudistetaisiin useammin. (Puonti ym. 2004.)

Ehkäisevän lastensuojelun kannalta ohjaavia kriteerejä on useissa yleis- ja erityislaeissa. Perustuslaissa (1999 § 10. mom.) turvataan kansalaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha. Perustuslakiin on kirjattu, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Suomalaisiin lapsiin kohdistuvan lainsäädännön perustana on 1991 ratifioitu Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus 1989. Ehkäisevän lastensuojelun keskeisiä periaatteita on, että lapsi saa erityistä suojelua, oikeudenmukaista osuutta yhteiskunnan voimavaroista, mahdollisuuden osallistua omaa itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja tuoda omaa näkemystään esille päätöksenteossa. Lastensuojelulain (2007 § 3. a.) tavoitteena ehkäisevässä lastensuojelussa on lapsiväestön kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Lasten hyvän elämän tavoitteiksi on laissa määritelty myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja vanhempien välillä sekä huolenpito, hoito, koulutus ja kasvatus. Yksityisyyttä tulee kunnioittaa ja perheiden sisäisiin asioihin tulee puuttua hienovaraisesti. (Pölkki 2016, 261–263.)

2.2 Lastensuojelun asiakkuus

Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun selvityksessä todetaan, että lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantavat lapset kehitystä tai terveyttä, tai omalla käyttäytymisellään lapsi vaarantaa terveyttään ja kehitystään. Lapsi siirtyy selvityksen jälkeen pysyvämpään asiakkuuteen eli avohuollon asiakkaaksi. Tähän tilanteeseen lastensuojeluilmoituksista päättyy 5–10 %. Suurin osa, yli 90 %, ilmoituksista päättyy lastensuojelutarpeen kartoitukseen. Tilanne saadaan hoidettua peruspalveluin tai lasten huoltajien kanssa kartoituksen avulla yleensä alle kolmessa kuukaudessa. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 221–222.)

THL:n lastensuojelutilaston mukaan vuonna 2019 lastensuojeluilmoituksia tehtiin lähes 86 000. Kiireellisesti sijoitettujen, kodin ulkopuolelle sijoitettujen, sekä huostassa olleiden lasten ja nuorten määrä kasvoi hieman vuoteen 2018 verrattuna, mutta ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen määrä on laskenut tasaisesti jo usean vuoden ajan. Avohuollon piirissä oli vuonna 2019 lähes 53 000 lasta ja nuorta, joka on noin tuhat henkilöä vähemmän, kuin edeltävänä vuonna. (THL, 2021) Tämä työ keskittyy juuri avohuollon piirissä oleviin lapsiin ja nuoriin, tosin tarkemmin avohuollon tukitoimiin.

Yleensä lapsen kotikunta vastaa avohuollon järjestämisestä ja kustannuksista. Kun lapsi on sijoitettuna avohuollon tukitoimena toisen kunnan alueelle, sijoittajakunta ja sijoituskunta vastaavat yhdessä avohuollon järjestämisestä. Kustannus vastuu kuuluu kuitenkin sijoittajakunnalle. (THL 2020, Avohuollon järjestäminen).

Lastensuojelun tulee aina olla tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Lapsen mielipide ja toivomukset tulee huomioida. Juuri lapsen osallisuus häntä koskevissa asioissa on tietenkin keskeistä. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 221–222.)

2.3 Lastensuojelun tukitoimet

Lastensuojelussa ensisijaisia palveluita kutsutaan avohuollon tukitoimiksi. Avohuollon tukitoimet ovat aina vapaaehtoisia ja perustuvat lapsen, nuoren ja koko perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Suurin osa lastensuojelutyöstä toteutetaan juuri avohuollon tukitoimina. (Lastensuojelun keskusliitto).

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä, sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja mahdollisuuksia. ”Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa.” (Lastensuojelulaki § 34. mom.) Avohuollon tukitoimet ovat siis parhaimmillaan kaikkien lapsen kanssa toimivien aikuisten, mukaan lukien viranomaisten välistä yhteistyötä, jossa lapsen tarpeet ovat keskiössä.

Avohuollon tukitoimia on esimerkiksi sosiaalityö, jossa tuetaan lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämisessä. Tämä sisältää lapsen taloudellisen ja muun tarpeellisen tukemisen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Tukitoimina voi olla myös tukihenkilö tai -perhe, lapsen kuntouttamista tukevat terapia- ja hoitopalvelut, perhetyö, koko perheen sijoitus perhe- ja laitoshoitoon, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta ja muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 221–222.)

Avohuollossa nuori ja hänen perheensä saavat tukea asumisolojensa korjaamisessa, nuoren koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvissä sekä läheisien ihmissuhteiden ylläpidossa. On kuitenkin tilanteita, joissa avohuollon tukipalvelut eivät pysty tarpeeksi auttamaan lasta tai nuorta, eikä lyhytaikainen laitos- tai perhehoito ei ole enää riittävää. Näissä tilanteissa kyseeseen voi tulla lapsen tai nuoren huostaanotto. Huostaanotto on kuitenkin nuorelle viimesijainen toimenpide lastensuojelussa. Sijoituspaikkaa valittaessa kartoitetaan mahdollisuuksia miten nuoren läheisverkosto voisi toimia sijaisperheenä. (Lastensuojelun avohuolto 2017.)

2.4 Lastensuojelun jälkihuolto

Kun pitkän avohuollon sijoituksen jälkeen on saavutettu toivottavat tulokset, tarjotaan nuorelle mahdollisuus kokonaisvaltaiseen tukeen jälkihuollosta. Kunnalla on velvollisuus järjestää tarvittava jälkihuolto sijaishuollossa olleelle lapselle ja

nuorelle. Vuonna 2018 jälkihuoltooperusteina sijoitettuna oli 1 621 lasta ja nuorta, minkä lisäksi oli avohuollon tukea, sai yhteensä 7 595 jälkihuollossa olevaa lasta ja nuorta. (Heino, 2019.)

Lastensuojelulaissa jälkihuolto ei ole sijaishuollon alakäsite. Se erotetaan sijaishuollosta siten, että se on asiakkaalle vapaaehtoista. Sijaishuollon tärkeimpiä tehtäviä on tukea lasta tai nuorta hänen kasvussaan ja kehityksessään kohti aikuisuutta. Aikuisuuden kynnyksellä olevien nuorten kohdalla sijaishuollon keskeisenä tehtävänä on valmistaa nuorta itsenäiseen elämään; siihen, että nuori voi ottaa vastuun omasta elämänsästä ja tulee toimeen omillaan. Pelkkä sijaishuolto ei useinkaan ole riittävää, vaan lapsi tai nuori tarvitsee sijoituksen jälkeen jälkihuollon tukea, jolla pyritään turvaamaan aiemman sijaishuollon kantavuus sekä helpottamaan kotiutumista tai nuoren itsenäistymistä. Sijaishuolto ja jälkihuolto kuuluisi nähdä kuitenkin toisiinsa limittyvinä vaiheina nuoren asiakaspolulla. (Pukkio & Hoikkala, 2016).

Arkipäivän työssä sijoituksen päättäminen ja jälkihuollon aloittaminen tapahtuvat osittain päällekkäin ja rinnakkain, eikä sijaishuolto- ja jälkihuollon välillä ole jälkihuollossa ollenkaan roolia, vaan nuoren kanssa työskentelee asuinkunnan sosiaalityöntekijä. Analyysivaiheessa sijaishuollon prosessi tarkentuu sijaishuolto- ja jälkihuollon näkökulmasta kokonaiskuvaksi, jossa aloitusvaiheessa lähdetään nuorta puoliväliin vastaan (sijoitusprosessi arviointineen, sopimuksineen ja tutustumisineen). Keskivaihe kuvaa nuoren elämää sijoituspaikassa ja lopetusvaiheessa lähdetään ”ulos talosta” saattamaan nuorta seuraavaan elämäntapahtumaan. Sijoitusprosessin päämääränä on turvata lapsen tarpeet ja vastata kykenevän palvelun kohtaaminen huolellisen tiedonkeruun, moniammatillisen arvioinnin ja suunnitelmallisuuden avulla. Prosessia tulee silti edelleen kehittää, sillä laadun kehittämisen myötä yhä useampi nuori pääsisi kerralla oikeaan sijoituspaikkaan ja välttyisi näin uudelleensijoituksilta. Kuten mainittu, hoito- ja kasvatusprosessin tavoite on turvata lapsen tai nuoren edun mukainen kasvatusta, hoitoa, sekä läheiset ja myönteiset ihmissuhteet. Jälkihuollon päämäärä on puolestaan saada nuori osaksi itsenäistä elämää, itsenäisesti toimeen tulevaksi aikuiseksi, jolla on tukenaan oma sosiaalinen verkosto. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004. 260–261.)

3 NUORTEN HYVINVOINTI

Tässä kappaleessa perehdytään suomalaisten nuorten hyvinvointiin lähinnä yleisellä tasolla, mutta myös lastensuojelun piiriin kuuluvien nuorten näkökulmasta. Asiaa tutkaillessa pohditaan yhteiskunnallisten ongelmien vaikutusta, sekä myös sukupuolten välisiä eroavaisuuksia. Lisäksi kappale analysoi koronapandemian vaikutusta nuorten hyvinvointiin.

3.1 Hyvinvointi käsitteenä

Hyvinvointi ja elämäntilanne ovat toisilleen läheisiä käsitteitä. Elämäntilanne eli oman elämän koossa pitäminen, on keskeistä yksilön hyvinvoinnissa. Elämäntilannassa on kyse valinnan mahdollisuuksista, sekä erilaisista keinoista selviytyä eri elämäntilanteissa. Nuoren elämäntilannassa korostuvat luonnollisesti lähellä olevat kaverit, perhe, aikuiset ja koulu. Näiden avulla nuori parhaimmillaan saa pidettyä elämäänsä koossa. On tärkeää, että nuori uskoo itseensä ja mahdollisuuksiinsa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Fyysisellä hyvinvoinnilla on nuorille todella tärkeä merkitys. Hyvinvoinnin kannalta keskeisiä huolenaiheita nuorelle tulee murrosiän kynnyksellä. Muutoksia tapahtuu omassa kehossa, oma seksuaalinen kypsyminen kehittyy ja yleisesti selviytyminen omassa elämässä tapahtuvista asioista. Nuori ei välttämättä näe terveyttään ja hyvinvointiaan samalla tavalla kuin vanhempansa. Esimerkiksi päihteiden käyttö voi merkitä nuorille sosiaalista hyväksymistä ja arvoa, mikä puolestaan merkitsee itsekunnioituksen lisääntymistä. (Aaltonen ym. 2014, 186–187.)

3.2 Hyvinvointi ilmiönä

Hyvinvointia määritettiin kolmena suurena hyvinvoinnin osa-alueena, jotka ovat elintaso, yhteisyysuhteet ja itsensä toteuttaminen. Vastavuoroisuus on edellytys ihmissuhdehyvinvoinnin kannalta. Hyvinvointikokemuksiin vaikuttaa sosiaalinen kanssakäyminen ja siinä toteutuva vastavuoroisuus. Läheiset ihmissuhteet ovat merkityksellisimpiä hyvinvoinnin kannalta, terveyden ohella. Hyvinvointi kehittyy eri tavoin eri osa-alueilla. Aineellinen hyvinvointi voi kasvaa myös toisten kustannuksella. Ihmissuhteiden varaan rakentuva hyvinvointi ei hupene, vaikka sitä antaisi myös toisille. Vastavuoroisuus lähinnä kasvattaa sitä, sillä

saaminen ja antaminen ylläpitävät tai lisätä hyvinvointia entisestään. Hyvien ihmissuhteiden on erityisesti ajateltu parantavan hyvinvointia. (Karisto 2016, 29–31.)

Auvisen mukaan (1992) hyvinvoinnin osatekijöiksi nähdään yksilön terveys ja mahdollinen hoidon saanti, työllisyys ja millaiset olot töissä on, taloudellinen toimeentulo, perhe sekä muut sosiaaliset suhteet, asunto ja palvelut sen lähellä, virkistys sekä kulttuuritoiminta, oman elämän ja omaisuuden turvaaminen. (Aaltonen ym. 2007, 186). Auvisen määritelmän mukaan hyvinvoinnissa korostuu taloudellinen, sekä sosiaalinen puoli. Kun nämä ovat kunnossa, myös ”itsensä toteuttaminen” on mahdollisesti helpompaa. Varsinkin turvallisuuden tunne omassa lähipiirissä kannustaa ihmistä olemaan oma itsensä. Taloudellinen pärjääminen tulee kysymykseen silloin, kun toteuttamiseen tarvitaan kalliita välineitä, kuten esimerkiksi soittimia. Vaikka Auvisen määritelmässä talouden näkökulma korostuu, myös hän mainitsee kulttuurin ja virkistystoiminnan osaksi hyvinvointia. On kuitenkin todettava, ettei sosiaalisten suhteiden merkitystä voi vähätellä kummankaan määritelmän mukaan.

Aikaisemmin hyvinvointitutkimuksissa keskityttiin psyykkiseen pahoinvointiin mutta nykyään ollaan paljon kiinnostuneempia myös psyykkiseen hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä. Psyykinen hyvinvointi näkyy nuorilla viihtymisenä koulussa, oman myönteisen minäkuvan käsityksenä, elämönhallinnassa, omasta pätevydestä, opiskelun sujumisesta ja positiivisesta suoritustaloudesta. Myös kestävään hyvinvointiin kuuluu onnellisuus ja tyytyväisyys. Staub (2003) jäsentää sisällön kuuteen eri ulottuvuuteen: itsearvostukseen, autonomiaan, hallintaan, turvallisuuteen, liittymiseen ja todellisuuden ymmärtämiseen. Mirowskyn ja Rossin (2003) mukaan hyvinvointia edistää puolestaan seuraavat kokemukset: sosiaalinen tuki, sitoutuminen, hallinnan tunne sekä normaalisuuden ja mielekkyyden kokeminen. (Ojanen & Liukkonen 2017.)

Nuorten ongelmista puhuttaessa unohdetaan, että syrjäytymisen sekä hyvinvointierot peilaavat varhaisempaan elämänvaiheeseen. Geneettinen perimä, kasvuolosuhteiden ja yhteiskunnan kanta muokkaa ihmistä ja sukupolvelta toiseen siirtyä henkisiä, sosiaalisia, kulttuurisia sekä aineellisia elämönhallinnan voimavaroja. Hyvinvointia tulisikin tukea jo varhaisessa vaiheessa, sillä kiinnit-

tyminen yhteiskuntaan alkaa heti lapsen syntyessä tai jopa jo raskauden aikana. Tavoitteena on siis pyrkiä pysäyttämään yhteiskunnan ulkopuolelle luisuminen jo ennen ongelmien ilmaantumista. Suurimassa syrjäytymisvaarassa on ne, joiden mahdollisuudet ja resurssit ovat jo valmiiksi muita heikompia, vaikka sairauden, vammaisuuden tai omien vanhempien ongelmien takia. (Paananen & Gessler 2014.)

Lastensuojelussa keskeisimpiin periaatteisiin kuuluu puuttuminen varhain havaittuihin ongelmiin, jotta pystytään turvaamaan nuoren tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. (Forss & Vatula-Pimiä 2014.) Jotta nuoren hyvinvointi saadaan turvattua, on tärkeää ottaa huomioon se, että myös hyvinvoivalla sosiaalityöntekijällä on enemmän voivaroja toimia vastavuoroisessa suhteessa asiakkaiden ja työkavereiden kanssa. Ymmärrettävää, että nuoren hyvinvointia on helpompaa tukea, kun työntekijä itse ei ole oman jaksamisensa ääri rajoilla. Vaikeinta työntekijöiden hyvinvoinnin saavuttamiseksi on taas resurssit. (Lehto-Lunden & Salovaara 2016, 165–167.)

3.3 Suomalaisnuorten hyvinvointi

Fredrikssonin (2019, 38) mukaan avohuolto tukitoimena koettiin tärkeäksi osaksi lastensuojelutyötä vaikei tukitoimena tehtyjä sijoituksena nähty täysin ongelmattomana. Kuitenkin tehdyt sijoitukset koettiin lapsen edun mukaiseksi. Avohuolto koettiin vähentävän lastensuojelutyön negatiivista leimaa sekä helpottavan yhteistyön tekemistä vanhempien kanssa. Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä pyritään käyttämään luovuutta, pitäen huolta arjen ja koulunkäynnin tukemisesta.

Lapsuuden olosuhteet ja perheen sisäiset tilanteet vaikuttavat monin tavoin nuoren myöhempään elämään. THL:n Kansallinen syntymäkohortti -tutkimuksessa seurattiin 60 000 lasta sikiökaudelta 21-vuotiaaksi asti. Tutkimuksissa havaittiin, että sukupolvelta toiselle periytyvät ongelmat tai huono-osaisuus ovat tämän päivän Suomessa laaja ja moninainen yhteiskunnan ongelma, vaikka suurin osa nuorista onkin terveitä ja hyvinvoivia. (Paananen & Gessler 2014.)

Salmela-Aro (2010) Suomen Psykologiseuralta tutkii, näkyykö nuorten matka aikuisuuteen hyvinvointina vai pahoinvointina. Nuorten elämään kuuluu paljon

valintaa, stressiä, kiirettä ja paineita. Pitää pohtia ammatinvalintaa, selviytyä ylioppilaskirjoituksista ja muutenkin osata varhaisessa vaiheessa tehdä loppuelämää koskevia päätöksiä. Vaikka suomalaisnuorten osaaminen on maailmalla huipputasoa, uhkaako nuorten psyykinen terveys rapistua? Tämän hetken nuorten hyvinvointia kuvastaa polarisaatio, eli ääripäiden korostuminen. Vaikka tilanne onkin Suomessa kohtalaisen hyvä, vallitsee täälläkin kilpailu- ja suorituskeskeinen kulttuuri, joka siirtyy aikuisten elämästä nuorten elämään. Tämä puolestaan vaikuttaa mahdollisena riskitekijänä nuorten hyvinvoinnissa.

Nuoruudessa omaksutut elämäntapa, ihmissuhteet ja koulutusvalinnat luovat perustaa aikuisiän hyvinvoinnille. Päämääränä nuoruuden kehityksessä on itsenäisyyden saavuttaminen. Sosiaaliset suhteet muuttuvat ja kommunikointi ja vuorovaikutustaitoja pitää osata itse pitää yllä sekä vahvistaa. Toisena tärkeänä ajatuksena nähdään oman motivaatioon liittyvien päämäärien ja ihanteiden löytäminen. (Salmela-Aro 2010, 382–383.)

Nuorten itsenäistyminen on myös yksi tätä työtä varten toteutetun kyselytutkimuksen teema. Kysely tutkii osaltaan sitä, miten tukihenkilötoiminnan työntekijät kokevat nuoren itsenäistymisen tukemiseen tarkoitettujen työkalujen riittävyyden tällä hetkellä.

3.4 Sukupuolten väliset erot

Tyttöjen ja poikien hyvinvoinnissa on havaittavissa tiettyjä eroja. Eniten niitä tulee esille terveydessä ja terveystottumuksissa. Terveystottumukset ovat keskimäärin pojilla epäterveellisemmät kuin tytöillä. Pojat valvovat muun muassa tyttöjä myöhempään öisin. Toisella koulutusasteella humalanhakuinen juominen on myös yleisempää pojilla kuin tytöillä. Epäterveelliset välipalat ovat yläaste- ja lukiolaispojille tyypillisempää. Kaikissa oppilaitostyypeissä pojat kokevat fyysistä uhkailua, sekä tekevät rikkeitä tyttöjä enemmän. Pojilla on myös yleisempää se, ettei ole mahdollisesti yhtään läheistä ystävää. Koulun terveystiedon aiheet ovat myös harvemmin pojista kiinnostavia, sekä tieto ja ymmärrys ovat esimerkiksi seksuaaliterveydestä ja päihteistä huonommat kuin tytöillä. (Luopa, Lommi, Kinnunen & Jokela 2010.)

Tytöillä puolestaan lähes kaikki terveystutkimukset ovat kielteisempiä. Tytöt kokevat terveydentilaansa poikia heikommiksi. Psykosomaattisia oireita sekä masennusta ovat huomattavasti poikia yleisemmin. Koulu-uupumusta on myös poikia enemmän havaittavissa. Lisäksi tytöt kokevat lääkärin vastaanotolle pääsyn poikia vaikeammaksi, sekä koulun työmäärän yleisemmin paljon suuremmaksi. Myös terveystottumuksissa huolestuttavaa on, etteivät tytöt harrasta yhtä paljon liikuntaa vapaa-ajallaan kuin pojat. (Luopa, Lommi, Kinnunen & Jokela 2010.) Tosin tämä havaittu tyttöjen liikkumattomuus selittyy ainakin osaksi sillä, että tytöt tosiaan kokevat koulusta aiheutuvan työtaakan poikia suuremmaksi ja näin ollen energiaa ei välttämättä riitä liikuntaharrastuksiin.

3.5 Lastensuojelun piirissä olevien nuorten hyvinvointi

Kataisen tutkimuksessa todettiin, ettei voida sanoa, että juuri avohuollon sijoitus on se mekanismi, joka saa tai ei saa hyvinvoinnissa muutoksia aikaan. Oikeampi tapa olisi sanoa, että hyvinvoinnin muutoksia tapahtui avohuollon sijoituksen aikana, ja positiivisiin muutoksiin auttoi niihin käytetyt työskentelymenetelmät, kuten työskentely perheen kanssa perhekeskustelun keinoin ja muut sijoituksen aikana tapahtuvat tukimuodot. Tutkimuksessa nähtiin tarve sosiaalityön erikoisosaamiselle. Nuorisososiaalityössä huomio keskittyy ihmis- ja kasvuolosuhteisiin. Ongelmien rakenteellisten ratkaisujen etsimisessä koettiin myös tarvetta nuorisososiaalisentyön erityisosaamiselle, jotta nuorten huono-osaisuutta ja syrjäytymistä voitaisiin estää tehokkaammin. Olisikin syytä keksiä, millaisia tukitoimia nuorille siten tulisi suunnata. Jotta huostaanotto avohuollon sijoituksen aikana voitaisiin välttää, tarvittaisiin enemmän nuorille itselleen suunnattuja tukitoimia, jotka lähtisivät nuorten tarpeista ja jotka nuoret itse kokisivat hyödyllisiksi ja mielekkäiksi. (Katainen 2014, 133–134)

Tällä hetkellä jokaisen nuoren hyvinvointiin eniten vaikuttava tekijä on varmasti Covid-19-pandemia. Nelimarkka ym. (2021) ovat julkaisussaan tutkinut juuri pandemian vaikutusta jo muutenkin heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten, eli lastensuojelun piirissä olevien yksilöiden hyvinvointiin. Lapsiin kohdistuvat koronarajoitukset ovat olleet todella suuria: opiskelu tapahtui varsinkin keväällä 2020 etänä, harrastustoiminta jäi tauolle, lastensuojelun käynnit toteutettiin etänä ja käyntien pituus saattoi jäädä lyhyemmäksi. Lapset jäivät siis ilman kontaktia perheen ulkopuoliseen aikuiseen, joka on saattanut osaltaan

nostaa kynnystä kertoa siitä, miten asiat todella kotona ovat. Vaikka avuntarve on kasvanut, palveluihin pääsy on hidastunut ja jopa estynyt. Tällä on suora vaikutus lasten oikeuksien toteutumiseen.

Nelimarkka ym. (2021) kuitenkin pohtivat myös digitalisaation luomia mahdollisuuksia erilaisiin palveluihin. Mielenkiintoista on se, että osataanko näitä mahdollisuuksia hyödyntää. Varsinkin sosiaalisen median osuutta tukihenkilötoimintaan tutkitaan myös tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen avulla.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko

Tutkimuksen kohteena on tukihenkilötoiminta ja sen vaikutukset nuorten hyvinvointiin työntekijöiden näkökulmasta. Kohdejoukkona toimii yksityinen lastensuojelupalveluiden tuottaja Familiar Oy:n työntekijät, jotka työskentelevät tukihenkilötoiminnan parissa. Kohdejoukko tavoitetaan yrityksen avulla ja näin samalla minimoidaan riskiä siitä, että tutkimukseen liittyvä kysely päättyisi väärin käsiin.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää tukihenkilötoiminnan merkitystä nuorten hyvinvointiin työntekijöiden näkökulmasta, sekä tukihenkilötoiminnan mahdollisia kehityskohteita. Jotta kattava kuva tämänhetkisestä tukihenkilötoiminnasta muodostuisi, valikoituivat nämä seuraavat kolme kysymystä tutkimuskysymyksiksi:

- 1.Miten avohuollon tukihenkilötoiminta tukee nuorten hyvinvointia?
- 2.Mitkä tekijät ovat tukihenkilötoiminnassa keskeisimpiä nuorten hyvinvoinnin edistämässä?
- 3.Mitkä ovat avohuollon tukihenkilötoiminnan kehittämistarpeet, jotta nuoren hyvinvoinnin jatkuvuus saataisiin mahdollistettua?

4.3 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Tämän opinnäytetyön tutkimus toteutetaan sähköisesti määrällisenä, eli kvantitatiivisena tutkimuksena Webropol-kyselynä. Lisäksi kyselyssä on hieman laadullisia piirteitä, sillä siinä on valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi myös muutama avoin kysymys. Avointen kysymysten avulla aineistoa saadaan kerättyä mahdollisimman monesta näkökulmasta. Tämä mahdollistaa myös sen, että vastaajat voivat tuoda ilmi myös sellaisia seikkoja, joita kyselyn suljetuissa kysymyksissä ei ole huomioitu. Kysely on lisäksi anonyymi, jottei mahdollisia henkilökohtaisia tai sensitiivisiä ajatuksia osata yhdistää vastaajaan. Tämä on yleensä vastaajalle mieluisin tapa saada omat äänensä kuuluviin, varsinkin kun kyseessä on itselle henkilökohtainen aihe, eli tässä tapauksessa oma työ (Vilka 2017, luku 4). Kyselyn avulla pyritään saamaan siis mahdollisimman monta näkökulmaa ja vastausta avohuollon tukihenkilötoiminnan työntekijöiltä.

Tutkimusotteena käytetään määrällistä tutkimusta ja aineistonkeruumenetelmänä Webropol-kyselyä. Aineistokeruumenetelmänä käytetään verkossa olevan kyselylomakkeen lähettämistä tutkimusjoukkoille. Kyselylomake on tavallisin määrällisessä tutkimusmenetelmässä käytetty aineistokeruun muoto. Vilka (2017, luku 4) toteaa, että kyselyä käytetään myös nimitystä survey-tutkimus, joka viittaa, että kysely on standardoitu eli vakioitu (Hirsjärvi ym. 2005, 182). Vakioiminen tarkoittaa, että kaikilta kyselyyn kysytään sama asiasisältö täsmälleen samalla tavalla. Kyselylomaketutkimuksessa vastaaja itse lukee kirjallisesti esitetyn kysymyksen ja vastaa myös siihen itse kirjallisesti. Tämä aineistokeruutapa soveltuu hyvin suurelle ja hajallaan olevalle joukkoille ihmisiä. Kyselylomakkeen etu on, että vastaaja jää aina tuntemattomaksi, joten siinä pystytään vastaamaan myös arkaluonteisiin kysymyksiin.

Tutkimuksen tarkoituksena on vastata aiemmin mainittuihin tutkimuskysymyksiin. Vastaukset toivottavasti saavutetaan, kun vastaajat kuvailevat omaa työtä ja sen kehitystarpeita nuorten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta.

4.4 Aineistonkeruuprosessi

Kyselylomaketta laatiessa laadittiin kysymyksiä, joilla pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja jotka ovat liitoksissa teoreettiseen viitekehykseen. Aineistonkeruuprosessi alkoi siitä, kun alustavat tutkimuskysymykset syötettiin

Webropol -pohjalle. Kun kysymysten luonnokset olivat valmiilta, otettiin yhteyttä opinnäytetyön tilaajaan (Familiar Oy). Yritys antoi ehdotuksia kysymysten muotoilemiseksi. Nämä ehdotukset huomioitua koottiin lopullinen kyselylomake Webropol -alustalle. Lopullisessa kysymyslomakkeessa (liite 1) on yksitoista kysymystä. Kysymykset on teemoitettu siten, että kysymykset 1–5 koskevat vastaajien taustatietoja, kysymykset 6–7 avohuollon tukihenkilöiden roolia nuorten hyvinvoinnin tukemisessa, kysymykset 8–9 keskeisiä tekijöitä nuoren hyvinvoinnin edistämässä ja kysymykset 10–11 avohuollon tukitoimien kehittämistarpeista.

Kyselyyn vastasivat Familiarin tukihenkilötyötä tekevät työntekijät. Maantieteellisesti kysely lähetettiin tukihenkilötoiminnassa mukana oleville työntekijöille Mikkelistä eteläisempää Suomea kohti. Kysely lähti sähköpostitse kaiken kaikkiaan 24:lle tukihenkilötoiminnassa työskentelevälle työntekijälle. Kyselyyn vastaaminen alkoi vuoden 2020 joulukuun puolessa välissä. Vastausaikaa pidennettiin vuoden 2021 tammikuun loppuun asti työntekijöiden lomien takia, jotta kyselyyn saataisiin mahdollisimman suuri vastausmäärä. Kyselyn vastaamisen aloitti 19 ihmistä ja loppuun asti kyselyn teki 17 työntekijää. Vastausprosentti näin ollen oli 89 % loppuun asti vastanneista.

4.6 Aineisto ja analyysimenetelmä

Tätä opinnäytetyötä varten toteutettiin tutkimuskysely sähköisessä muodossa Webropol-alustaa käyttäen. Kyselytutkimus koostui niin monivalintakysymyksistä, kuin avoimista kysymyksistä. Numeraalisen aineiston analysoinnissa hyödynnettiin Webropol Insight -analysointityökalua. Sen avulla selvitettiin esimerkiksi tulosten eroavaisuutta sukupuolten ja eri ikäluokkien välillä. Monivalintakysymyksiä analysoidessa selvitettiin tärkeimmäksi koettuja vastausvaihtoehtoja, sekä niiden eroavaisuuksia, kuten myös vähiten tärkeitä vaihtoehtoja. Avoimia kysymyksiä puolestaan analysoitiin lähinnä vertaamalla niitä jo olemassa olevaan tutkimustietoon sekä olettamuksiin.

5 TULOKSET

Tässä osiossa käydään läpi tutkimuskyselyn tuloksia. Aluksi esitetään demografisten taustatietokysymysten tulokset, jonka jälkeen siirrytään yksityiskohtaisemmin tukihenkilötoimintaan ja sen kehityskohteisiin. Tulosten analysoinnissa

keskitytään yleisten vastausten lisäksi myös naisten ja miesten välisiin eroihin, sekä eri ikäluokkien eroihin. Lopuksi tarkastellaan tutkimuskysymysten vastauksia kyselyntutkimuksen tulosten avulla.

5.1 Taustatiedot

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien demografiaa eli sukupuolta, ikää, koulutustaustaa sekä tukihenkilötoiminnassa kertynyttä kokemusta. Vastanneista naisia on 76 % ja miehiä 24 %. Vastanneista 76 % on yli 30-vuotiaita ja 24 % alle 30. Vastanneista miehistä kaikki ovat yli 30-vuotiaita. Vastanneiden naisten ikäjakama on vaihtelevampi: 69 % on yli 30-vuotiaita ja alle 30-vuotiaita 31 %. Koulutustausta vastanneilla työntekijöillä on monipuolinen, joten monialainen työyhteisö toteutuu tässä yrityksessä. Työntekijöistä suurin osa on koulutustaustaltaan sosionomeja tai yhteisöpedagogeja, mutta lisäksi on nuorisotyön ohjaajia, sairaanhoitajia, lähihoitajia, toimintaterapeutteja. Osa on suorittanut kaksi alaan liittyvää tutkintoa ja yksi vastanneista jo sitäkin laajemman tutkintopolun. Miehistä kaikki ovat suorittaneet sosiaalialan tutkinnon, naisista myös suurin osa. Osa naisista on kuitenkin suorittanut myös hoitoalan tutkinnon, eli lähihoitajan tai sairaanhoitajan tutkinnon. Alle 30-vuotiaista vastaajista kaikki ovat suorittaneet yhden tutkinnon, kun taas yli 30-vuotiailla on monella takana jo useampi sosiaali- ja terveysalan tutkinto.

Vastanneiden ammattinimikkeitäkin on monia erilaisia. Alle 30-vuotiaista kaikki on ammattinimikkeeltään ohjaajia. Yli 30-vuotiaiden ammattinimikkeissä on enemmän vaihtelua: ohjaaja, jälkihuollon ohjaaja, avohuollon ohjaaja, lastensuojelun ohjaaja, sosiaaliohjaaja, tukihenkilö, perhetyöntekijä ja päiväkodinjohdaja. Kaikki vastanneet miehet toimivat jollain ohjaaja -nimikkeellä, eli naisten ammattinimikkeissä on enemmän vaihtelua; he edustavat kaikkia muita mainittuja ammatteja. Pitää myös muistaa, että kaikkiin ammattinimikkeisiin sisältyy tässä tapauksessa tukihenkilönä toimiminen.

Vastaajista 64,70 % on tehnyt työtä 0–2 vuotta. Kolmesta neljään vuoteen, sekä yli viisi vuotta työtä tukihenkilötoiminnan parissa oli tehnyt 17,65 %. Miehistä puolet on toiminut tukihenkilötoiminnassa 0–2 vuotta ja puolet yli viisi vuotta. Naisista suurin osa, 69 % on työskennellyt tukihenkilötoiminnassa 0–2 vuotta,

23 % on puolestaan työskennellyt 3–4 vuotta ja 8 % yli 5 vuotta. Alle 30-vuotiaista 50 % on työskennellyt 0–2 vuotta ja toiset 50 % 3–4 vuotta. Yli 30-vuotiaista 69 % on työskennellyt 0–2 vuotta, 8 % 3–4 vuotta ja 23 % yli 5 vuotta.

5.2 Näkemykset avohuollon tukihenkilötoiminnan roolista nuorten hyvinvoinnin tukemisessa

Vastauksista selviää (liite 2), että tukipalveluita on yrityksessä käytössä monipuolisesti: perhetyö, tuettu asuminen, nuorille tarjottu asunto, sosiaalihuoltolain (shl) mukainen perhetyö, tehostettu perhetyö, jälkihuolto, tuettu tapaaminen, neuropsykiatrinen valmennus (nepsy). Lisäksi vastauksissa nousi esiin yhteistyö rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Vastausten yksityiskohtaisemman jakautumisen näkee alta (taulukko 1). Nuorten tukihenkilötoiminnan tärkeimpänä tavoitteena nähtiin olevan turvallisen aikuiskontaktin syntyminen 94 % vastaajista ollessa täysin tai jokseenkin samaa mieltä asiaa koskevan väitteen kanssa. Myös itsenäisen asumisen tukemista sekä arkielämän taitojen vahvistaminen nähtiin tärkeimpinä asioina. Täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä oli tässäkin 94 % joskin tuloksellisesti tilastot olivat erilaiset: täysin samaa mieltä, oli 65 % ja jokseenkin samaa mieltä 29 %. Sosiaalisen median työkalujen merkityksellisyys osoittautui vähiten tärkeäksi. Itse asiassa lähes puolet, eli 47 % vastaajista koki olevan täysin tai jokseenkin eri mieltä sosiaalisen median merkityksellisyydestä.

Väittämiä analysoidessa selvisi, että miesvastaajat olivat eniten samaa mieltä seuraavista väittämistä: itsestä huolehtimisen tukeminen, itsenäisen asumisen tukeminen ja turvallisen aikuiskontaktin luominen. Naisvastaajat puolestaan olivat eniten samaa mieltä näiden väittämien kanssa: arkielämän taitojen vahvistaminen, turvallisen aikuiskontaktin luomisen edistäminen ja itsenäisen asumisen tukeminen. Alle 30-vuotiailla korostui samat kolme väittämää kuin kaikilla naisilla. Yli 30-vuotiaat olivat eniten samaa mieltä siitä, että turvallisen aikuiskontaktin luominen on tärkeää. Toiseksi eniten oltiin samaa mieltä kolmesta väittämästä: arkielämän taitojen vahvistamien, itsenäisen asumisen tukeminen sekä itsestä huolehtimisen tukeminen. Sosiaalisen median työkalujen merkityksellisyys koettiin olevan vähäisintä muihin väitteisiin verrattuna kaikissa neljässä ryhmässä (miehet, naiset, yli 30-vuotiaat ja alle 30-vuotiaat).

Taulukko 1. Tukihenkilötoimintaa koskevat väittämät

	1 Täysin eri mieltä	2 Jokseenkin eri mieltä	3 En osaa sanoa	4 Jokseenkin samaa mieltä	5 Täysin samaa mieltä	Keskiarvo	Mediaani
Tukee yhteydenpitoa	5,88 %	0 %	11,77 %	58,82 %	23,53 %	3,94	4
Tukee uusien ihmissuhteiden luomista ja vanhojen ihmissuhteiden säilyttämistä	5,88 %	5,88 %	23,53 %	41,18 %	23,53 %	3,71	4
Tukee itsestä huolehtimista	5,88 %	0 %	0 %	35,3 %	58,82 %	4,41	5
Sosiaalisen median työkalut on merkityksellisiä	5,88 %	41,18 %	35,29 %	17,65 %	0 %	2,65	3
Ehkäisee päihteiden käyttöä	0 %	11,77 %	11,76 %	64,71 %	11,76 %	3,76	4
Tukee itsenäistä asumista	5,88 %	0 %	0 %	29,41 %	64,71 %	4,47	5
Vahvistaa arkielämän taitoja	5,88 %	0 %	0 %	29,41 %	64,71 %	4,47	5
Edistää turvallisen aikuiskontaktin luomista	5,88 %	0 %	0 %	17,65 %	76,47 %	4,59	5
Edistää koulunkäynnin jatkumista ja opiskelu/työpaikan löytymistä	5,88 %	11,77 %	5,88 %	29,41 %	47,06 %	4	4

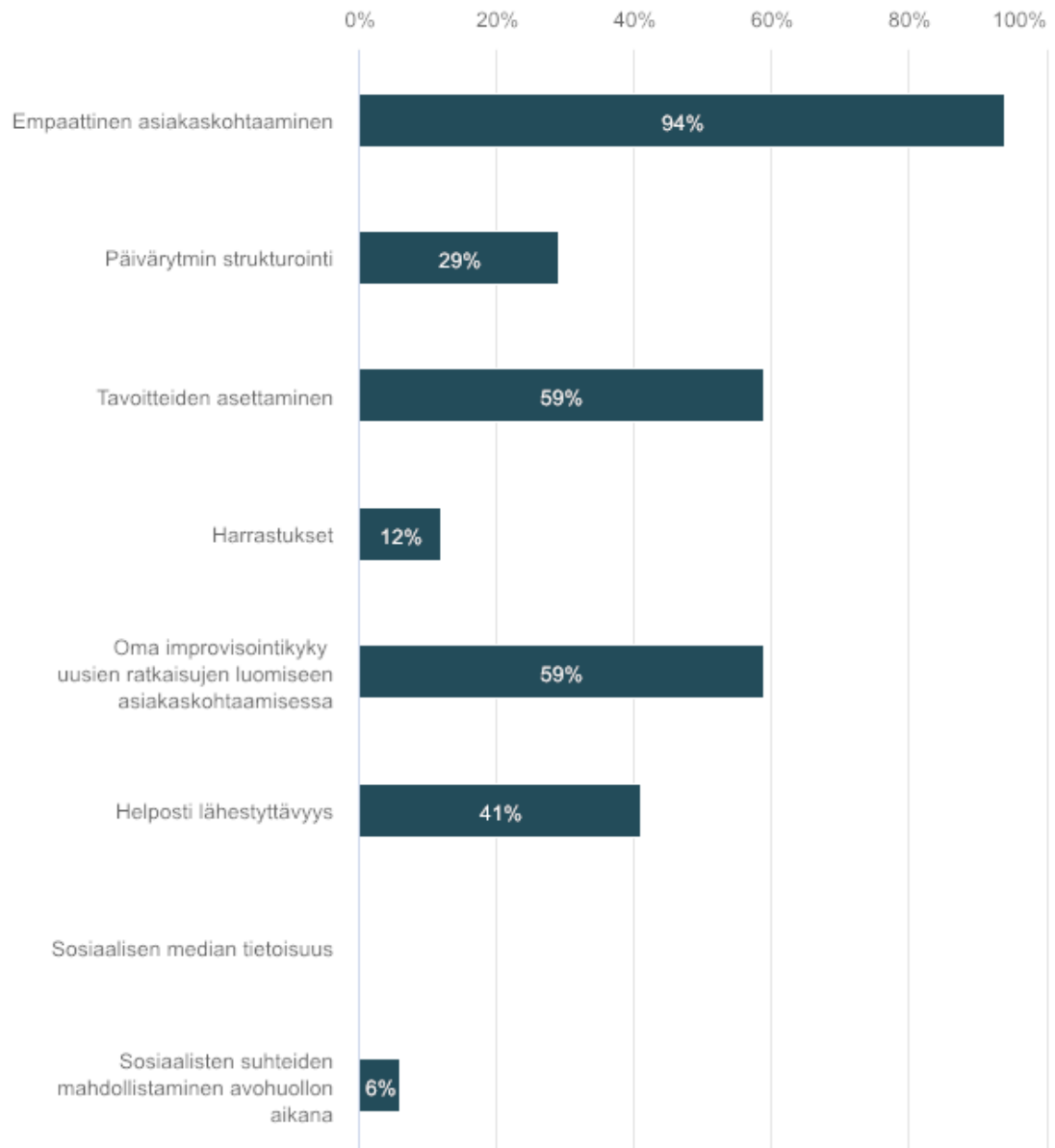
5.3 Nuorten hyvinvoinnin edistämisen keskeiset tekijät

Tässä kappaleessa käsitellään vastauksia teemaan ”Nuorten hyvinvoinnin edistämisen keskeiset tekijät”. Ensiksi kysyttiin vastaajien kokemuksia siitä, mitkä eri tukitoimet he kokevat merkityksellisiksi nuorten hyvinvoinnin tukemista ajatella. 53 % vastaajista oli maininnut psykiatrisen hoitokontaktin ja yhteistyön koulun kanssa. Tässäkin esille nousi oikeanlaisen hoitokontaktin löytäminen nuorelle. Yksilön tarpeet on syytä huomioida, sillä esimerkiksi pitkälle jatkunut päihdekierre voi olla haastavaa katkaista ja nuoren on vaikeaa sitoutua päihdehoitoon. Tästä nousikin esille nuorten yksilöllisten tarpeiden erot. Toiset voivat olla paljon vastaanottavaisempia hoidolleen ja toiset nuoret tarvitsevat erilaisempaa tapaa kohdata ongelmat. Kyse on kohtaamisesta ja tilanteen kontekstista.

Nuorelle tarvitaan oman motivaation syttyminen, muuten erilaisten tukitoimien, kuten tietyt hoitokontaktit, ovat nuorelle enemmän rasite kuin hyöty. Matalan kynnyksen palvelut esimerkiksi koulussa koulukuraattorin ja opinto-ohjauksen merkitys voivat edesauttaa nuoren tilanteen kokonaisvaltaista näkemistä. Ohjaamoissakin toimitaan matalan kynnyksen periaatteilla ja pyritään tukemaan nuorta, ja saamaan hänelle apua ja ohjausta nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Aina pitää muistaa nuoren tarpeet ja hänen yksilölliset haasteensa.

Keskeisimmäksi tekijäksi nousi 94 prosentin mielestä empaattinen asiakaskohtaaminen. Seuraavaksi tärkeimpinä asioina esille nousivat yhtä merkityksellisinä (59 %) tavoitteiden asettaminen nuorelle, sekä työntekijän oma improvisointikyky uusien ratkaisujen luomisessa asiakaskohtaamisessa. Sosiaalisen median tietoisuutta ei valinnut yksikään vastaaja. Myöskään sosiaalisten suhteiden mahdollistamista ei valittu kertaakaan. Lisäksi päivärytmin strukturointia ei koettu tärkeimpien asioiden joukkoon, sillä vain 29 % koki tämän tärkeänä. Vastauksissa naiset näkivät tärkeimmiksi empaattisen asiakaskohtaamisen, sillä kaikki valitsivat sen. Toiseksi tärkeimmäksi (69 %) nähtiin tavoitteiden asettaminen ja kolmanneksi tärkeimpänä (54 %) oma improvisointikyky uusien ratkaisujen luomiseen asiakaskohtaamisessa. Miehet puolestaan näkivät tärkeimmiksi (75 %) empaattisen asiakaskohtaamisen sekä oman improvisointikyvyn. Kolmanneksi tärkeimpänä (50 %) pidettiin helposti lähestyttävyyttä.

Kuva 1.

Keskeiset tekijät nuorten hyvinvoinnin tukemisessa

5.4 Avohuollon tukihenkilötoiminnan kehittämistarpeet

Ensiksi vastaajat saivat arvioida nuorten hyvinvointia edistävien tukihenkilötoimintojen kehittämistarpeiden tärkeyttä (taulukko 2). Kaikkia kehittämistarpeita pidettiin vähintään jokseenkin tärkeinä. Tärkeimmiksi asioiksi nousi yksilöllisten tarpeiden huomiointi, jossa vastaajista 76 prosentin pitäessä asiaa erittäin tärkeänä. Jatkosuunnitelman teko asiakassuhteen päätyttyä, sekä hyvinvoinnin ohjaus- ja koulutustaitojen kehittäminen oli vastaajista merkityksellistä, koska 71 % piti asiaa erittäin tärkeänä. Myös olemassa olevien työkalujen monipuolisuus, ajankohtaisuus ja saavutettavuus nousivat tärkeäksi teemaksi sillä vastaajista 94 % piti aihetta erittäin tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä. Vähemmän merkityksenä nähtiin ajan lisääminen asiakastapaamisiin, sillä ainoastaan 35 % piti ajan lisäämistä jokseenkin tärkeänä.

Miesvastaajien mielestä tärkeimmät kehityskohteet tukihenkilöpalveluissa ovat jatkosuunnitelman teko asiakassuhteen päätyttyä, työtä koskevan lainsäädännön parempi tiedostaminen sekä yksilöllisten tarpeiden huomiointi. Vähiten tärkeimpänä nähtiin ajan lisääminen asiakastapaamisille.

Naisvastaajat puolestaan pitivät hyvinvoinnin ohjaus- ja koulutustaitojen kehittämistä tärkeimpänä ja seuraavaksi tärkeimpinä näitä kolmea: yksilöllisten tarpeiden huomiointi, jatkosuunnitelman teko asiakassuhteen päätyttyä sekä olemassa olevien työkalujen monipuolisuus, ajankohtaisuus ja saavutettavuus. Vähiten tärkeimpänä sekä naiset, että miehet pitivät ajan lisäämistä asiakastapaamisille.

Taulukko 2: Keskeiset kehittämistarpeet

	1 Ei lainkaan tärkeää	2 Ei kovin tärkeää	3 En osaa sanoa	4 Jokseenkin tärkeää	5 Erittäin tärkeää	Keskiarvo	Mediaani
Asiakassuhteen keston pidentäminen	0 %	11,77 %	23,53 %	58,82 %	5,88 %	3,59	4
Yksilöllisten tarpeiden huomiointi	5,88 %	5,88 %	0 %	11,77 %	76,47 %	4,47	5
Ajan lisääminen asiakastapaamisille	5,88 %	17,65 %	29,41 %	35,29 %	11,77 %	3,29	3
Ajan lisääminen asiakkaalle vaikeiden konfliktien ja erimielisyyksien selvittämisessä	5,88 %	5,88 %	11,77 %	35,29 %	41,18 %	4	4
Työtäsi koskevan lainsäädännön parempi tiedostaminen	0 %	0 %	17,65 %	52,94 %	29,41 %	4,12	4
Jatkosuunnitelman teko asiakassuhteen päätyttyä	5,88 %	0 %	0 %	23,53 %	70,59 %	4,53	5
Hyvinvoinnin ohjaus- ja koulutustaitojeni kehittäminen	0 %	5,88 %	5,88 %	17,65 %	70,59 %	4,53	5
Tiiviimpi yhteistyö asiakasperheen kanssa	5,88 %	5,88 %	0 %	64,71 %	23,53 %	3,94	4
Olemassa olevien työkalujen monipuolisuus, ajankohtaisuus ja saavutettavuus	0 %	5,88 %	0 %	41,18 %	52,94 %	4,41	5

Viimeisessä kysymyksessä selvitettiin työntekijöiden henkilökohtaisia näkemyksiä tukitoiminnan kehityskohteista, joilla nuoren hyvinvointia voitaisiin edistää. Kysymys oli avoin, joten erilaisia vastausvaihtoehtoja tuli taas monipuolisesti (liite 3). Yksi teema kuitenkin korostui, nimittäin yhteistyö eri toimijoiden välillä.

”Päihdetyöskentelyn ja -verkostojen luominen, kehittäminen ja ylläpitäminen. Kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö ko. asioiden osalta” sekä ”yhteistyön kehittäminen eri yhteistyötahojen välillä” ovat suoria lainauksia vastaajilta. Tärkeänä nähtiin myös se, että nuoren tilanne pystyttäisiin hahmottamaan kokonaisvaltaisesti ja toiminta olisi ylipäätään asiakaslähtöisempää:

”Nuoren omien toiveiden kuuntelu ja kunnioitus. Enemmän pitäisi mennä asiakas edellä, mitä hän elämältään tahtoo ja toivoo. Usein käy niin, että muut tahot asettavat nuorelle mahdottomia tavoitteita, joihin tällä ei sillä hetkellä ole resursseja päästä. Näistä syntyy vain epäonnistumisen kokemuksia, eikä se aja nuorta eteenpäin. Suuret tavoitteet olisi hyvä pilkkoa pieniksi ja saavutettaviksi, jotta onnistumisia tulisi ja näin motivaatio oman elämän järjestämiseen pysyisi yllä.”

Vastauksista välittyikin juuri kohtaaminen ja kuuntelu, joka edesauttaa ymmärtämään nuoren kokonaistilannetta ja avun tarvetta. Aiheista nousi esille myös ennakkoluulojen ja maineen parantaminen ja se, että avun pyytäminen olisi helpompaa hakea ilman ”häpeän leimaa”. Palvelupolku pitäisi tuoda helpommin lähestyttäväksi ja selkeämmäksi, jotta työskentely muiden tahojen kanssa tulisi helpommaksi ja yhteistyö siten laadukkaammaksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön kyselytutkimus toteutettiin joulukuun 2020 ja tammikuun 2021 välillä yhteistyössä yksityisen lastensuojelupalveluiden tuottajan Familiar Oy:n kanssa. Koska kyselyn ajankohta sijoittui joulun ja talvilomien ajalle, saattoi se vaikuttaa vastaajien määrään. Kysely lähetettiin 24 Familiar Oy:n työntekijälle. 19 heistä avasi kyselylinkin ja 17 heistä vastasi kyselyyn. Jatkossa kyselytutkimukset kannattaakin ajoittaa ajalle, jolloin suurin osa työntekijöistä on töissä, jotta vastaajien määrä saataisiin maksimoitua. Maantieteellisesti tähän kyselyyn on vastannut tukihenkilötoiminnassa mukana olevia työntekijöitä Mikkelistä eteläisempää Suomea kohti.

Kyseessä on sosiaali- ja terveystieteiden työntekijöihin liittyvä opinnäytetyö ja ala on tunnetusti tällä hetkellä naisvaltainen. Tämä näkyy myös kyselyyn vastanneiden sukupuolijakaumasta, sillä suurin osa, lähes 77 %, on naisia ja loput, noin 23 % on miehiä. Mielenkiintoista kuitenkin on se, että kaikki miesvastaajat ovat iältään yli 30-vuotiaita. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nuoret miehet eivät vielä kouluttaudu sosiaalialalle, tai eivät ainakaan hakeudu yksityisen yrityksen tukihenkilötoimintojen pariin. Familiar on kuitenkin Suomen johtava yksityinen lastensuojelupalveluiden tarjoaja, jonka luulisi nostavan yrityksen houkuttavuutta työnantajana vastavalmistuneille sote-alan ammattilaisille. Toisaalta ylipäätään vastaajista vain vajaa 24 % on alle 30-vuotiaita, mikä saattaa myös kieltä siitä, että tukihenkilötoimintaan hakeudutaan vasta työelämän myöhemmässä vaiheessa. Tämän puolesta puhuu myös vastaajien työkokemus tukihenkilötoiminnasta; noin 65 % on työskennellyt tehtävässä korkeintaan kaksi vuotta. Tuloksista voi siis päätellä, että tukihenkilötoiminta nähdään kiinnostavana ammattinimikkeenä varsinkin vasta aiemman sosiaalialan työkokemuksen jälkeen. Lisäksi tukihenkilötoiminta on aina yksilökohtaista, joten aiempi työkokemus on varmasti hyödyksi tehtävään hakeutuessa.

Ensimmäinen kysymys, eli *miten tukihenkilötoiminta tukee nuoren hyvinvointia. Vastauksien perusteella pyritään tuottamaan mahdollisimman monipuolisia avoimuuspalveluita, jotka ovat nuoret tarpeiden mukaisia. Tukihenkilönä toimimassa on osattava myös ohjata nuori tarvittavien palveluiden pariin. Tukihen-*

kilötoiminta on osa avohuollon palveluita, jotka puolestaan kuuluvat lastensuojeluun. Lastensuojelun tehtävänä on ylipäättään turvata lapsen etu ja turvallisuus, eli jo se itsessään tukee nuoren hyvinvointia. Kyselytutkimuksen vastauksiin peilattaessa voidaan todeta, että tukihenkilötoiminta pyrkii edistämään nuoren itsenäistymistä, jonka moni nuori kokee tärkeäksi. Kuten todettu, nuorilla on paljon valintoja tehtävänä samalla, kun oma keho muuttuu, joten itsenäisyyden tukeminen ja sen kertominen, että ”kyllä sinä pärjät” on varmasti monelle nuorelle arvokasta tietoa.

Seuraava kysymys, eli *mitkä tekijät ovat tukihenkilötoiminnassa keskeisimpiä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi* sivuaa myös osittain samoja ajatuksia, kuin ensimmäinen kysymys. Nuoren itsenäistymisen tukeminen arkielämäntaitojen vahvistamisen avulla, sekä turvallisen aikuiskontaktin luominen ovat avainasemassa. Tästä voidaan päätellä, että turvallinen kasvuympäristö, jossa omia murheita ja mielteitä voi sanoa ääneen, ovat tärkeitä nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi. Kuten Auvinen (1992) tekstissään määrittelee, sosiaaliset suhteet ja mahdollisuus toteuttaa itseään ovat osana kokonaisvaltaista hyvinvointia. Näillä tukihenkilötoiminnoilla varsinkin näitä osa-alueita voidaan tukea. Taloudellinen hyvinvointi on tässä tapauksessa rajattu ulkopuolelle, sillä tukihenkilötoiminta ei ole suorasti yhteydessä nuoren taloudelliseen tilanteeseen. Tukihenkilötoiminnassa työskentelevät ammattilaiset voivat tosin kannustaa nuorta pohtimaan oman taloutensa tasapainoa, sekä ohjata nuoria talouteen liittyvien palveluiden pariin, esimerkiksi kunnan työvoimatoimistoon.

Kolmas ja viimeinen kysymys, eli *mitkä ovat avohuollon tukihenkilötoiminnan kehittämistarpeet, jotta nuoren hyvinvoinnin jatkuvuus saataisiin mahdollistettua*, pohtii nuorten hyvinvointia erityisesti tukihenkilötoiminnan näkökulmasta. Tähän kysymykseen saa kokonaisvaltaisimman vastauksen juuri kyselytutkimuksen vastauksista. Oman osaamisen kehittäminen, nuoren tarpeiden huomiointi, sekä jatkosuunnitelman teko ovat tutkimuksen mukaan tärkeimmät kehityskohteet. Kaikkia näitä yhdistää sama tekijä: resurssien, varsinkin rahan määrä ja sen puute. Resurssien puute näkyy konkreettisesti siinä, ettei työntekijöillä ole tarvittavaa aikaa tai muuta mahdollisuutta kehittää omaa osaamistaan. Mahdollisesti myös jatkosuunnitelman teko asiakassuhteen päättyessä olisi mielekkäämpää ja hyödyllisempää, jos työntekijöillä olisi tarpeeksi aikaa suunnitelman muodostamiseen. Toki resursseja ei voi taikoa tyhjästä, mutta

mitä keinoja olisi resurssien tehokkaampaan, sekä monipuolisempaan käyttöön? Tämä on loistava aihe jatkotutkimukselle, tosin tämä tutkimus ei siihen osaa vastata.

On positiivista huomata, että oman tietotaidon kehittäminen koetaan tärkeäksi, mutta toisaalta tämä kieli myös tämänhetkisten mahdollisuuksien olevan rajalliset. Lastensuojelun kaikkien osa-alueiden on pysyttävä kehityksessä mukana, joka vaatii myös henkilökunnan osaamisen päivittämistä. Kun ymmärretään nykynuorten ongelmia ja tarpeita, sekä myös mahdollisuuksia paremmin, on luultavasti helpompaa myös luoda tehokas jatkosuunnitelma avohuollon piirissä olevalle nuorelle. Tämä vaatii myös eri viranomaisten välistä yhteistyötä, joka sekin nousi tärkeäksi kehityskohteeksi vastauksissa. Kokonaisvaltainen ymmärrys nuoren tilanteesta auttaa avun kohdentamisessa, eikä aukkoja tiedonkulussa pääsisi syntymään. Tosin tämä vaatisi muutosta lainsäädäntöön, sillä tämänhetkinen lastensuojelulaki, kuten myös tietoturvalaki mahdollistaa sen, ettei kaikki nuoren kanssa työskentelevät tahot pysty välittämään tietoa yksiköltä toiselle. Valitettavasti tämän vuoksi nuorelle myönnettävät palvelut eivät aina ehkä ole oikein suunniteltuja, sillä nuoren kokonaisvaltaista tilannetta ei ymmärretä.

Vastaajien koulutustausta on sosiaali- ja terveystieteiden raameissa monipuolinen, joka parhaassa tapauksessa tekee tukihenkilötoiminnasta itsessään moniammatillista. Erilaiset lähtökohdat, taustat ja näkemykset monipuolistavat työyhteisön näkökulmia työskentelyssä, joten onkin mielenkiintoista huomata, miten samoilla linjoilla vastaajat ovat kysyttäessä alan kehityskohteista. Esimerkiksi sosiaalista mediaa ei koeta tärkeänä kehityskohteena tukihenkilötoiminnassa, vaikka sosiaalinen media onkin tärkeä työkalu toimittaessa lasten ja varsinkin nuorten kanssa. Sosiaalinen media (some) on nykyajan nuorien ensisijainen kommunikaatioalusta, joten myös nuorten kanssa toimivien on hyvä ymmärtää erilaiset nopeastikin kehittyvät some-palvelut. Kuten Nelimarkka ym. (2021) tutkimuksessa todettiin, digitalisaatio avaa ovia uusille lastensuojelun palveluille, joten on hieman erikoista, ettei tukihenkilötoiminnan työntekijät koe sosiaalista mediaa ainakaan tällä hetkellä kovinkaan tärkeäksi työkaluksi. Varsinkin nyt koronapandemian aikana erilaiset sähköisen viestinnän alustat ovat tulleet mukaan myös tukihenkilötoimintaan, joten se saa pohtimaan, että eivätkö nämä alustat toimi toivotulla tavalla, vai eivätkö työntekijät ajattele näitä sovelluksia

osana sosiaalista mediaa. Yksi lisätutkimuksen aihe voisikin olla juuri sosiaalisen median rooli lastensuojelun avohuollon parissa.

Mahdollista lisätutkimusta voisi toteuttaa myös moniammatillisen työyhteisöjen näkökulmasta; miten eri taustat vaikuttavat esimerkiksi työyhteisön viestintään ja tavoitteisiin. Lisäksi olisi kiinnostavaa tietää, millaiset piirteet, tiedot tai taidot koetaan tärkeimpänä juuri tukihenkilötoiminnan kannalta. Siten myös tehtävään liittyvää koulutusta voitaisiin muokata laadukkaaksi ja oikeita tarpeita vastaavaksi. Tämä opinnäytetyö ei tosin keskittynyt tähän teemaan, joten analysointi jää tältä osin pintapuoliseksi.

Kyselyllä tutkittiin työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitkä työtoiminnot koetaan nuorten hyvinvoinnin tukemisessa tärkeimmiksi. Tärkeimmäksi toiminnoksi nousi turvallisen aikuiskontaktin luonti ja se onkin tärkeää luottamussuhteen luomisessa nuoren kanssa. Ilman nuoren ja lastensuojelun työntekijän välistä luottamusta nuori voi jättää kertomatta itsestään henkilökohtaisia ja jopa arkoja asioita, joka puolestaan hankaloittaa nuorelle kohdennettavan avun suunnittelua. Tämä voi pahimmassa tapauksessa johtaa nuoren tarpeiden laiminlyöntiin ja esimerkiksi kiusaamistapauksissa saada nuoren tuntemaan olonsa arvottomaksi, sekä entistä turvattommaksi. Siksi onkin positiivista, että myös nuorten kanssa työskentelevät nostavat luottamuksen ensiarvoisen tärkeäksi tekijäksi.

Luottamussuhteen lisäksi tärkeänä nähtiin nuoreen itseensä liittyvät, itsenäistymistä edistävät toiminnot, eli arkielämän taitojen vahvistaminen, itsenäisen asumisen tukeminen, sekä itsestään huolehtiminen. Tästä voi tehdä kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin lastensuojelun avohuollon parissa olevat nuoret kaipaavat ohjausta näihin jopa arkisiksi luokiteltaviin taitoihin. Ehkä nuorilla on vuosia jatkunutta päihteidenkäyttöä, eikä turvallista ympäristöä näiden taitojen harjoitteluun ole aikaisemmin ollut. Toisaalta varsinkin yksinäiset nuoret eivät ehkä ole päässeet harjoittelemaan itsenäistymistä, vaan ovat esimerkiksi riippuvaisia vanhemmistaan. Toiseksi, kun nämä taidot ovat hallussa, on luontevampaa harjoitella myös esimerkiksi sosiaalisten suhteiden luomista. Kun nuori osaa pitää itsestään huolta ja luottaa siihen, että pärjää arjessa myös yksin, jää tilaa myös opiskeluihin keskittymiselle ja ihmissuhteiden ylläpitämiselle. Siksi on positiivista huomata, että myös nuorten kanssa työskentelevät pitävät juuri näitä arjen taitojen tukemista tärkeimpinä myös omassa työssään.

Tutkimustulosten luotettavuutta pohtiessa on hyvä muistaa, että kysely toteutettiin vain Familiar Oy:n työntekijöiden keskuudessa. Monipuolisempia tuloksia olisi ehdottomasti saatu tutkimalla myös muiden palveluntuottajien tukihenkilöitä. Toisaalta tukihenkilötoiminnassa voi olla lukuisia eri työtehtäviä, joten jatkotutkimusta ajatellessa olisi hyvä rajata tutkimukseen osallistuvat tukihenkilöt tarkasti. Tällä tarkoitetaan sitä, että on luultavasti hyvin erilaista verrata vapaaehtoisena tukihenkilönä toimivan kokemuksia sellaisen tukihenkilön kokemuksiin, jolla on taustallaan sote-alan koulutus, sekä kattava perusymmärrys lastensuojelusta.

Tämän kyselyn tulokset on myös analysoinut vain yksi henkilö, joten analysointi olisi ehdottomasti luotettavampaa, sekä mahdollisesti yksityiskohtaisempaa, jos prosessin olisi osallistunut useampi henkilö. Vaikka analysointi on joillain osin voinut kärsiä tästä, niin ainakin analysointi on ollut puolueetonta, sillä kirjoittaja ei itse ole yritykseen (Familiar Oy) työsuhteessa, tai edes työskentele tukihenkilötoiminnan parissa.

Koska kysely toteutettiin sähköisenä, sen täyttämistä ei olla voitu valvoa. Tämä nostaa riskiä siihen, että kysely on joutunut niin sanotusti vääriin käsiin, eli kyselyn on voinut täyttää myös tukihenkilötoiminnan ulkopuolinen henkilö. Koska kysely on anonyymi, ei vastaajien henkilöllisyyttä voitu tarkistaa tai varmistaa, että henkilöt oikeasti ovat työsuhteessa kumppanuusyrietykseen. Ulkopuolisten vastaajien osallistumista pyrittiin välttämään sillä, että levitys tapahtui Familiar Oy:n yhteyshenkilön kautta, joka välitti kyselyn linkkiä eteenpäin työntekijöille. Tästä huolimatta ei voi varmuudella todeta, että kaikki vastaajat oikeasti olisivat henkilöitä, joita väittävät olevansa. Jatkotutkimusta ajatellen tulisikin varmistaa kyselyn kohdentaminen ja sen suojaaminen entistä tarkemmin, sekä toteuttaa mahdollisesti myös laadullista tutkimusta esimerkiksi haastattelujen muodossa. Tässä kyselyssä vastaajilla oli rajallinen määrä avoimia kysymyksiä, joten kaikkia ajatuksia tai mielteitä tuskin jaettiin kyselyn toteuttajan kanssa.

Vaikka kyselyn luotettavuutta voi analysoida monelta kantilta, on syytä muistaa, että kyseessä on opiskelijan suorittama opinnäytetyö, jossa resurssit eivät täysin kohtaa työkseen tutkimusta tekevien kanssa. Pääasia on ollut varmistaa tiedonkeruu luotettavasti, mutta kuitenkin turvallisesti, sillä tutkimus toteutettiin koronapandemian aikana.

Kuten tämän työn alussa määriteltiin, lastensuojelu on käsitteenä laaja ja se sisältää monia erilaisia toimintoja, mukaan lukien avohuolto. Tätä opinnäyte-työtä suunniteltaessa tarkoituksena oli aluksi keskittyä koko avohuollon kirjoon, mutta työn edetessä aihe rajattiin juuri avohuollon yhteen osa-alueeseen, eli tukipalveluiden, tarkemmin tukihenkilötoiminnan pariin. Koko avohuollon kirjoa olisi ollut mahdotonta tutkia tämän mittakaavan työssä, mutta jatkotutkimus voisi ehdottomasti sijoittua muihin avohuollon osa-alueisiin, esimerkiksi perheyön merkitys lasten kehityskaareen, koulukuraattorien resurssien riittävyys apua tarvitsevien nuorten tukemiseen, sekä harrastustoiminnan tukemisen merkitys nuoren hyvinvoinnissa.

Tämän tutkimus toteutettiin työntekijän näkökulmasta, eikä tukihenkilöpalveluiden piirissä olevien nuorten. Sinänsä tutkimus tukee ajatusta siitä, että työntekijöiden näkemykset ovat linjassa tämänhetkisen tiedon kanssa, mutta toisaalta tämä näkökulma on myös tämän tutkimuksen yksi rajoite. Kokevatko nuoret samat asiat tärkeimmiksi oman hyvinvointinsa kannalta? Varsinkin, jos resurssit ovat suppeat, ei tukihenkilöillä välttämättä ole tarpeeksi aikaa syventyä nuoren tarpeisiin. Toisaalta kyselyyn vastanneet ammattilaiset kokivat asiakaskäyntien pituuden vähiten tärkeäksi kehityskohteeksi. Työntekijät siis pitävät käyntien pituutta suhteellisen hyvänä, ainakin verrattuna muihin annettuihin vaihtoehtoihin. Toiseksi vähäpätöisin kehityskohde on asiakassuhteen pidentäminen ja yhdessä nämä kaksi tekijää kielivät siitä, että Familiar Oy:n työntekijät kokevat nuoren ajan avohuollon palveluiden parissa tällä hetkellä vähintään kohtalaiseksi. Kuitenkin asiakassuhteen päättymisen jälkeen tehtävään jatkosuunnitelmaan kaivattaisiin enemmän aikaa, mikä on hieman ristiriidassa kahden aiemman väitteen kanssa. Jos työntekijä viettää mielestään edes jotenkuten tarpeeksi aikaa nuoren kanssa, miksi jatkosuunnitelman tekoon kaivataan lisää resursseja? Pitäisikö kuitenkin asiakkuussuhteen aikana keskittyä siihen, että nuorella on hyvät lähtökohdat jatkaa itsenäisesti asiakkuuden päättymisen jälkeen.

Joka tapauksessa varsinkin näistä kehityskohteista olisi erityisen mielenkiintoista kuulla juuri nuoren näkökulmasta. Nuori voi esimerkiksi valehdella kaiken olevan elämässään mallillaan, jotta saisi jatkaa kotona asumista. Nuoret ja varsinkin lapset ovat myös suojelevaisia omia vanhempiaan kohtaan, joten eivät ehkä senkään takia uskalla kertoa kaikkea kotona tapahtuvaa. Sen vuoksi onkin

uudelleen hyvä korostaa sitä, että myös kyselyyn vastanneet tukihenkilöt kokevat nuoren ja tukihenkilön välisen luottamuksen tärkeimmäksi. Avoimella ja turvallisella suhteella voidaan välttää tilanteita, joissa lastensuojelun työntekijä raportoi nuoren olevan pirteä ja hyväntuulinen, kun nuori itse kokee olonsa apeaksi, eikä tunne elämäänsä mielekkääksi.

Kuten työn alussa todetaan, lastensuojeluilmoitukset ovat olleet nousussa jo vuodesta 2016 lähtien. Lisäksi mediassa kohtaa yhä useammin lasten ja nuorten surullisia kohtaloita, esimerkiksi Vilja-Eerikan tapaus vuodelta 2012 ja viimeisimpänä Koskelan teinisurman vuoden 2020 joulukuussa, samaan aikaan, kun tämän työn kyselytutkimus on lähtenyt levikkiin. Nämä tapaukset ovat toki äärimmäisiä ja harvinaisia, mutta onko suomalainen lastensuojelu tällä hetkellä siinä tilassa, että näiden tapahtumien estämiseksi tehdään kaikki voitava?

Varsinkin Koskelan teinisurmassa moni asia on mennyt lastensuojelun näkökulmasta pieleen. Ensinnäkin uhrin kiusaaminen oli jatkunut vuosia, eikä siihen ollut puututtu tarvittavilla toimenpiteillä. Toiseksi uhri oli surman aikana poissa sijoituspaikastaan. Seuraukset olisivat voineet jääneet lievemmiksi, jos nuoren olinpaikkaa olisi valvottu tarkemmin, ja laajempimittaisia etsintöjä olisi suoritettu. Kolmanneksi uhrin surmaajat olivat hänen ainoita ystäviään. Tässä korostuu juuri luottamussuhteen merkitys lastensuojelun työntekijän, sekä nuoren välillä. Jos nuori olisi uskaltanut avoimesti kertoa negatiivisista kokemuksistaan kavereidensa kanssa, olisi tilanteeseen mahdollisesti voitu puuttua.

Surullinen hypoteesi on, että nämä synkät kohtalot jatkuvat myös tulevaisuudessa. Lastensuojelun piiriin tulee uusia, todella traumaattisia kokemuksia kokeneita lapsia ja nuoria. Miten pystymme varmistamaan korkealaatuisen lastensuojelun Suomessa, jossa esimerkiksi monikulttuurisuus lisääntyy entisestään? Miten voimme taata jokaiselle nuorelle tasavertaiset eväät tulevaisuuteen, kun elämme tällä hetkellä ylisukupolvittuneen huono-osaisuuden aikakautta? Sen lisäksi, että jatkuvaa tutkimusta lastensuojelun kehittämiseen kaivataan niin lasten, nuorten, perheiden, kuin työntekijöidenkin näkökulmasta, on varmistettava koulutuspaikkojen kohtaaminen työpaikkojen lukumäärän kanssa. Kun kyseessä on lasten ja nuorten tulevaisuus, resurssien on tästä hyvinvointiyhteiskunnasta löydettävä.

Nuorten lisääntyvään pahoinvointiin ja sen oireiluun on saatava stoppi ja löydettävä ratkaisuja, joilla nuorten elämä saataisiin mielekkääksi. Varsinkin omaa identiteettiään kehittävän nuoren kohtaamat paineet ja odotukset niin perheeltään, ystäväpiireistään, mutta varsinkin yhteiskunnasta on saatava sellaisiin raameihin, että nuoren on helppo kehittyä juuri sellaiseksi kuin haluaa. Onkin tähdättävä siihen, että lastensuojelun eri osa-alueista saadaan vuorovaikutteisia, moniammatillista, sekä turvalliset rajat lapsille ja nuorille asettavia peruspalveluja.

Onkin riemastuttavaa, että tämän hetken johtava yksityinen lastensuojelupalveluiden tarjoaja Familiar Oy on mukana toteuttamassa tämän tyylisiä tutkimuksia. Se kertoo siitä, että kentällä toimivat ovat aidosti kiinnostuneita lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja etenkin siitä, että kiinnostus alan kehittämiseen on jatkuvaa. Juuri jatkuvuuden varmistaminen niin alan koulutuksessa, työntekijöiden osaamisen kehittämisessä, sekä varsinkin lastensuojelun asiakkuuksissa onkin hyvä lähtökohta lasten ja nuorten edun suojelemiseksi.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilèn, M. 2007. Nuoren aika. 3. painos. Helsinki: WSOY.

Avohuollon järjestäminen. 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.6.2020. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto> [viitattu 20.2.2021].

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Porvoo: Bookwell Oy.

Fredriksson, E. 2019. Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus. Kyselytutkimus lastensuojeluyksiköissä työskentelevien ohjaajien käsityksistä ja kokemuksista. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Opinnäyte-työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169584/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6_SOS16SM_Fredriksson_Elina.pdf?sequence=2&isAllowed=y [viitattu 16.4.2020].

Karisto, A. 2016. Hyvinvoiva sosiaalityöntekijä. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Raamatutrükikoja OÜ, 29–31

Katainen, K. 2014. Avohuollon sijoitus ja nuorten hyvinvointi lastensuojelun prosessissa. Asiakirja-analyysi 13–17-vuotiaista nuorista. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20140744/urn_nbn_fi_uef-20140744.pdf [viitattu 16.4.2020].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun avohuolto. 2017. Siunsote.fi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.siunsote.fi/lastensuojelun-avohuolto> [viitattu 25.2.2020].

Lastensuojelutilasto 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tukihallinto/lastensuojelu-ja-thl/lastensuojelun-tilastoa> [Viitattu 21.3.2021]

Lastensuojelun keskusliitto. Miten perhettä ensisijaisesti autetaan. s.a. Lastensuojelu.info. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/miten-perhetta-ensisijaisesti-autetaan/> [viitattu 19.2.2021].

Lastensuojelun käsikirja. 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.6.2020. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto> [viitattu 18.2.2021].

Lastensuojelun käsikirja. 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.6.2020. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> [viitattu 19.2.2021].

Lehto-Lunden, T & Salovaara, P. 2016. Hyvinvoiva sosiaalityöntekijä. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus.

Luopa, P., Lommi, A., Kinnunen, T. & Jokela, J. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Yliopistopaino.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Nelimarkka, S., Maijala, S., Eriksson P. & Heino, T. 2021. Koronapandemian vaikutuksia lastensuojelun palveluihin ja asiakkaiden hyvinvointiin vuonna 2020. Työpäpöri 5/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/140941> [viitattu 19.3.2021].

Nuorten elinolot ja hyvinvointi. 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.8.2020. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/nuorten-elinolot-ja-hyvinvointi [viitattu 19.2.2021].

Ojanen, M. & Liukkonen, J. 2017. Liikunta ja psyykkinen hyvinvointi. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Luku 12: Liikunta ja psyykkinen hyvinvointi.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 208–215.

Perustuslaki 11.6.1999/731

Pukkio, S. & Hoikkala, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Pulma, P. 2004. Lastensuojelun kehityslinjoja. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. 11–20.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus.

Salmela-Aro, K. 2010. Suomalaiset nuoret matkalla aikuisuuteen -hyvin vai pahoinvointia? *Psykologia*. 05-06/2010, 382–383.

Vilka, H. 2017. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-756-0> [viitattu 16.4.2020].

Liite 1/1

Tämän kyselyn tarkoituksena on tutkia avohuollon tukihenkilötoiminnan vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Kysely on osa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa suoritettavaa opinnäytetyötä. Vastaaminen on vapaaehtoista ja anonyymiä, sekä vie noin 10 minuuttia.

Kyselyn on laatinut yhteisöpedagogiopiskelija Henri Engström, joka vastaa mielellään kaikkiin kyselystä herääviin kysymyksiin sähköpostitse: oheen001@edu.xamk.fi.

Kiitos jo etukäteen ajastasi

TEEMA 1: TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli
 - Mies
 - Nainen
 - Muu / En halua vastata

2. Ikä
 - Alle 30-vuotias
 - Yli 30-vuotias
 - En halua vastata

3. Koulutustausta (esim. sosionomi, yhteisöpedagogi...)

4. Ammattinimike

5. Kuinka kauan olet työskennellyt tukihenkilötoiminnan parissa?
 - 0–2 Vuotta
 - 3–4 Vuotta
 - Yli 5 Vuotta

TEEMA 2: NÄKEMYKSET AVOHUOLLON TUKIHENKILÖTOIMINNAN ROOLISTA NUORTEN HYVINVOINNIN TUKEMISESSA

6. Mitä muita avohuollon tukipalveluita työyksikössäsi on käytössä tukihenkilötoiminnan lisäksi?

Liite 1/2

7. Arvioi seuraavia nuorten tukihenkilötoimintaa koskevia väittämiä (1. Täysin eri mieltä 2. Jokseenkin eri mieltä 3. En osaa sanoa 4. Jokseenkin samaa mieltä 5. Täysin samaa mieltä)

Tukee yhteydenpitoa

Tukee uusien ihmissuhteiden luomista ja vanhojen ihmissuhteiden säilyttämistä

Tukee itsestä huolehtimista

Sosiaalisen median työkalut ovat merkityksellisiä

Ehkäisee päihteiden käyttöä

Tukee itsenäistä asumista

Vahvistaa arkielämän taitoja

Edistää turvallisen aikuiskontaktin luomista

Edistää koulunkäynnin jatkumista ja opiskelu/työpaikan löytymistä

TEEMA 3: NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN KESKEISET TEKIJÄT

8. Minkä muun tukitoimen näet merkityksellisesti tukevan nuorten hyvinvointia? Esimerkiksi psykiatrinen hoitokontakti, päihdehoito, koulukuraattori, nuorisotoimen työntekijä, opinto-ohjaus, tms.
9. Valitse omasta näkökulmastasi kolme keskeisintä asiaa

Empaattinen asiakaskohtaaminen

Päivärytmin strukturointi

Tavoitteiden asettaminen

Harrastukset

Oma improvisointikyky uusien ratkaisujen luomiseen asiakaskohtaamisessa

Helposti lähestyttävyyys

Sosiaalisen median tietoisuus

Sosiaalisten suhteiden mahdollistaminen avohuollon aikana

TEEMA 4: AVOHUOLLON TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMISTARPEET

10. Arvioi seuraavien nuorten hyvinvointia edistävien toimintojen kehittämistarvetta tukihenkilöpalveluissa (1. Ei lainkaan tärkeää 2. Ei kovin tärkeää 3. En osaa sanoa 4. Jokseenkin tärkeää 5. Erittäin tärkeää)

Asiakassuhteen keston pidentäminen

Yksilöllisten tarpeiden huomiointi

Ajan lisääminen asiakastapaamisille

Ajan lisääminen asiakkaalle vaikeiden konfliktien ja erimielisyyksien selvittämisessä

Työtäsi koskevan lainsäädännön parempi tiedostaminen
Jatkosuunnitelman teko asiakassuhteen päätyttyä
Hyvinvoinnin ohjaus- ja koulutustaitojeni kehittäminen
Tiiviimpi yhteistyö asiakasperheen kanssa
Olemassa olevien työkalujen monipuolisuus, ajankohtaisuus ja saavutettavuus

11. Mitä itse koet tärkeimmäksi kehityskohteeksi tukihenkilötoiminnassa nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi?

Kiitos vastauksistasi opinnäytetyöni edistämiseksi!

Ystävällisin terveisin,

Henri Engström, yhteisöpedagogiopiskelija

Liite 2

Yhteistyötahot nuoren hyvinvoinnin tukemiseksi

Vastaukset
Psykiatrinen hoitokontakti, opettaja, päihdehoito
Psykiatrinen hoitokontakti sekä toimiva oppilaitosyhteistyö
Kaikki mainituista, riippuen toki asiakkaan haasteista.
Päihdehoito- ja kuntoutus
Mikä tahansa tukitoimi, jonka nuori itse kokee itselleen tärkeäksi ja hyödylliseksi. Ilman omaa motivaatiota käynneistä ei ole hyötyä, ja ne ovat nuorelle enemmän rasite kuin hyöty.
Riippuu asiakkaasta. Omien asiakkaiden kohdalla tärkein kontakti on psykiatrinen hoitokontakti. Päihdehoitoon sitoutuminen on nuorille haasteellista, sillä päihteiden käyttö on jatkunut pitkään ja kierre haastava katkaista, eikä siihen välttämättä ole edes halua.
Psykiatria, rikosseuraamuslaitos, päihdehoito, yhteistyö koulun kanssa.
Psykiatrinen hoitokontakti
Kaikki tukitoimet auttavat. Kyse on kohtaamisesta.
Riippuen nuoren tarpeista. Joidenkin kohdalla riittää tukihenkilötyö, joidenkin kohdalla tarvitaan useampaa tukitoimet, kuten psykiatria, päihdehoito, koulukuraattori, opinto-ohjaaja, rikosseuraamuslaitos...
Psykiatrinen hoitokontakti, opinto- ohjaus, Ohjaamojen työ: matalan kynnyksen apua ja ohjausta nuorelle kaikkiin asioihin.
No kaikki edellä mainitut. Riippuu yksilöstä ja hänen haasteistaan.
Ohjaamopalvelut, Kelan kuntoutus kuten nuottivalmennus psykiatriset-/päihdehoitokontaktit (etenkin matalankynnyksen paikat, kuraattori ja opinto-ohjaus, neuropsykiatrinen valmennus
Harrastus
Erittely on vaikeaa, yksilöllinen arviointien tarpeesta oleellinen
opinto-ohjaus, psykiatrinen hoitokontakti
Yleistäminen on melkein pä mahdotonta, kaikki yksilöt ovat niin erilaisia ja tuen tarve vaihtelee. Vahvimmat onnistumiset asiakastyössä ovat tulleet silloin, kun yksilöä tuetaan arjessa sosiaalisen kanssakäymisen kautta aina eri tukitoimijoiden osalta, olivat ne mitä tahansa. Loputon ymmärrys, usko ja kunnioitus asiakkaaseen, mutta samalla on tuotava esille realistinen näkemys sen hetken tilanteesta ilman tuomitsemista. Eniten väliä on sillä, että mitkä tahansa tahot asiakasta tukevat, kaikki tukevat aidosti ja rakentavasti.

Kokemus tärkeimmästä kehityskohteesta tukihenkilötoiminnassa

Vastaukset
Nuoren arjen hallinnan taidot
Tärkeää on osata katsoa nuoren tilannetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.
Ennakkoluulojen sekä lastensuojelun maineen parantaminen.
Päihdetyöskentelyn ja -verkostojen luominen, kehittäminen ja ylläpitäminen. Kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö ko. asioiden osalta.
Nuoren omien toiveiden kuuntelu ja kunnioitus. Enemmän pitäisi mennä asiakas edellä, mitä hän elämältään tahtoo ja toivoo. Usein käy niin, että muut tahot asettavat nuorelle mahdottomia tavoitteita, joihin tällä ei sillä hetkellä ole resursseja päästä. Näistä syntyy vain epäonnistumisen kokemuksia, eikä se aja nuorta eteenpäin. Suuret tavoitteet olisi hyvä pilkkoa pieniksi ja saavutettaviksi, jotta onnistumisia tulisi ja näin motivaatio oman elämän järjestämiseen pysyisi yllä.
Omien motivointitaitojen kehittäminen sekä eri toimijoiden yhteistyötaitojen kehittäminen. Ehkä tärkeimpänä ennaltaehkäisy varhaisessa vaiheessa. Usein haasteet nuorten kohdalla ovat jo niin suuria ja moninaisia, että niiden ratkaiseminen tuntuu joskus jopa mahdottomalta. Nuoret voisivat paremmin, mikäli vanhemmat saisivat ohjausta ja tukea varhain. Yhteiskunnassa vallitsee edelleen tietynlainen häpeän leima apua tarvitsevia kohtaan - tämä tulisi poistaa.
Ehempimpi palvelupolku lastensuojelusta jälkihuoltoon siirryttäessä. Siinä kaivataan enemmän päällekkäistä työskentelyä.
Kouluttautuminen
Kohtaaminen ja kuunteleminen.
Yhteistyön kehittäminen eri yhteistyötahojen välillä.
Nuoren kanssa vietettävän ajan laatu ja riittävyys ajallisesti, toiminnan ja taloudellisten resurssien suhteen.
Asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja tukihenkilön on tarkoitus auttaa huomaamaan hänessä jo olevat voimavarat ja auttaa asiakas toimimaan parhaalla mahdollisella toimintakyvyllä.
Monipuolinen hyvinvoinnin ja terveyden osaaminen ja tarvittaessa lisäkoulutus, haastavien asiakkaiden kohtaaminen ja yhteistyö heidän kanssaan,
Kannustavan ja voimavaroihin keskittyvän työotteen
Tukihenkilöiden pysyvyys, miten asiakassuhde status saataisiin mahdollisimman pysyvä ja kestävä, jotta mahdollisimman hyvä luottamus syntyisi
Yhteistyö eri tahojen kanssa
Viestintä, asioista tiedottaminen sosiaalityöntekijöiden ja tukihenkilöiden kesken, sekä kaikkien moniammatillisten työryhmien kesken. Välillä tavoitteet ja toiminta sosiaalityöntekijöiden, tai muiden tahojen (Esim. koulu, nuorisotyöpajat) toiveiden mukaan on käytännössä todella vaikea toteuttaa, tai tulee ilmi täysin erilaisia haasteita, joita ei ole ollut aiemmin tiedossa. Silloin pitää toimia asiakkaan parhaaksi hyvinvointia ajatellen, mutta tukitoimintaa ohjaavat lait ja yksilön oma vastuu ja vapaus, joista joutuu aina välillä muistuttamaan yhteistyötahoja.